

О. М. Плотникова

Євпаторійський інститут соціальних наук
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена дослідженню проблеми формування інтересу дітей дошкільного віку до образотворчої діяльності. Автор розглядає специфіку інтересу як складної інтегративної якості особистості, яка включає предметність, різнобічність, стійкість. У структурі інтересу, на думку автора, взаємодіють емоційні, інтелектуальні, вольові процеси. Особлива увага в статті звертається на образотворчу діяльність як важливий чинник розвитку особистості дошкільника. Інтерес дитини до образотворчої діяльності виражається в емоційному сприйнятті творів образотворчого мистецтва, в особистісному ставленні до нього, активному засвоєнні відповідних знань і використанні їх у процесі власної художньої діяльності.

Ключові слова: інтерес, образотворча діяльність, діти дошкільного віку, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Демократизація суспільства в українській державі, реформування, модернізація освіти висувають перед дошкільними навчальними закладами нові завдання й вимоги. Сучасне суспільство вимагає виховання життєздатної, активної, свідомої, творчої особистості. Вирішувати це завдання слід починати з раннього дитинства, оскільки саме в цей віковий період закладаються основи оптимістичного світогляду, базис особистісної культури.

Дошкільне навчання й виховання полягає не тільки в тому, щоб сформувані в дітей певний обсяг знань і вмінь, а переважно в тому, щоб якомога більше розвивати різні форми особистісної активності дітей, їх самостійну творчість у всіх видах діяльності, формувати широкий і стійкий інтерес до пізнання різних сторін навколишньої дійсності.

Аналіз актуальних досліджень. Ученими висувалися різні трактування поняття інтересу: «джерело потенційної активності думки» (І. Герbart); прояв розумової та емоційної активності, аспект уваги (С. Рубінштейн); прагнення до діяльності, аспект волі (П. Каптерев); структура, що складається з потреб (О. Леонтьев); бажання і прагнення особистості (Н. Добринін); активне пізнавальне (Б. Теплов), емоційно-пізнавальне (В. Крутецький), активне діяльнісне (Є. Ільїн) ставлення людини до світу. У їх роботах доводиться, що інтерес є одним із постійних сильнодіючих мотивів людської діяльності. Стійкий інтерес – це захопленість людини, потреба до поглиблення та творчого застосування знань.

Проблема розвитку інтересу в дітей дошкільного віку розглядалася через ознайомлення з навколишньою дійсністю (Н. Бібік, Н. Виноградова), на матеріалі природи (Л. Захаревич, Н. Постнікова), через ознайомлення з працею дорослих (Н. Крилова, С. Котлярова), через традиції сімейної культури (О. Бабунова) та ін.

Питання формування й розвитку інтересу дошкільників до образотворчої діяльності піднімалися в роботах Г. Григор'євої, Т. Казакової, Н. Сакуліної, Г. Сухорукової, Л. Янцур.

Однак, деякі аспекти даної проблеми (наприклад, створення спеціальних педагогічних умов) вимагають подальшої розробки.

Мета статті. Охарактеризувати особливості інтересу дітей дошкільного віку до образотворчої діяльності

Виклад основного матеріалу. Інтерес має складну психологічну структуру, цим обумовлена сила його впливу на розвиток особистості. Він не являє собою окремих психічних процесів, яким є, наприклад, мислення, сприйняття, пам'ять. Інтерес є певною формою зв'язку між потребами особистості та об'єктами, які їх задовольняють. Таким чином, інтерес – складна інтегрована якість особистості, що має певні характеристики (предметність, різнобічність, стійкість). У складній структурі інтересу в органічній єдності взаємодіють емоційні, інтелектуальні й вольові процеси.

Дошкільний вік – період інтенсивного розвитку особистісних механізмів поведінки, творчих здібностей, невичерпних питань, фантазії, різноманітності ігрових задумів. Разом із загальним розвитком дитини значно розширюється й коло її інтересів. Інтерес змушує дитину активно прагнути до пізнання навколишнього життя. Якщо в дитини інтерес сформований, то вона займається, діє не заради похвали, а тому, що захоплена процесом діяльності, просто не може чинити по-іншому.

Л. Виготський один із перших дав вікову характеристику інтересів дітей. Він зазначав, що для дошкільного віку типовими є мінливість, нестійкість, випадковість інтересів [2]. У його дослідженнях доведено, що інтерес сам має тенденцію до розвитку й у той же час містить величезні можливості для розвитку дитини.

На низку особливостей дітей дошкільного віку вказує Л. Божович [1]:

- інтереси мають універсальне значення в дитячому житті, оскільки вони лежать в основі всього культурного й психічного розвитку дитини;
- інтерес, створюючи внутрішнє середовище розвитку, істотно змінює силу діяльності, впливає на її характер протікання й результат;

– інтерес не є вродженою якістю особистості, а формується в соціальних умовах її існування;

– інтерес відповідає за особистісний спосіб включення дитини в діяльність, формуючи її ставлення до діяльності й соціальну позицію. Він орієнтує дитину на певне, вибіркоче відношення до існуючих обставин. Це соціальна сила, яка обумовлює функціонування й розвиток соціальної діяльності.

Під формуванням інтересу старших дошкільників розуміється педагогічно й цілеспрямовано організований процес переходу від цікавості до допитливості, а потім – до стійкої спрямованості на предмет і процес діяльності, здійснюваної на основі рефлексії та суб'єкт-суб'єктної взаємодії дорослого й дитини в різних видах діяльності, в тому числі образотворчої.

Образотворча діяльність є засобом, фактором і результатом особистісного розвитку. Бажання дошкільника малювати, ліпити, конструювати, робити аплікації пояснюється інтересом до пізнання навколишнього світу, прагненням передати в образотворчій формі свої думки, враження, почуття й задоволення від самостійної роботи.

Інтерес дошкільників до образотворчої діяльності виражається в емоційному сприйнятті дітьми творів образотворчого мистецтва, в особистісному ставленні до нього, активному засвоєнні відповідних знань і застосуванні цих знань у процесі власної художньої практики.

Як зазначає Г. Сухорукова [8], в інтересі дошкільників до образотворчої діяльності можна виділити ті ж характерні особливості, які властиві інтересу взагалі, а саме: предметна спрямованість, дієвість, широта, глибина й стійкість.

Предметна спрямованість інтересу проявляється в захопленні дитиною певним видом образотворчої діяльності, ідеєю, тематикою, художнім матеріалом. Дієвість виражається в ступені активності дитини в процесі діяльності, коли на тлі емоційно-позитивного ставлення до її різних видів дитина проявляє ініціативу, активність, самостійність у своїй улюбленій справі. Коли справа викликає в дитини відгук, збуджує до діяльності, сприяє виникненню бажання щось зробити, – це активний інтерес. У старших дошкільників він виявляється в емоційному захопленні від процесу образотворчої діяльності, активності й допитливості на заняттях, готовності вирішувати складні завдання, творчої ініціативи, прагнення досягти хороших результатів у роботі. Протилежний цьому – пасивний інтерес, який характеризується повторенням одноманітних сюжетів; відсутністю ініціативи, бажання, байдужістю до результату

роботи. Під широтою інтересу до образотворчої діяльності слід розуміти різноманітність видів цієї діяльності, змісту, матеріалів, які цікавлять дитину. Якщо інтерес дитини обмежується одним видом образотворчої діяльності, певною тематикою, одноманітним матеріалом, такий інтерес обмежений. Якщо дитина проявляє інтерес до різних видів образотворчої діяльності, до різних тем, матеріалів – це широкий, різнобічний інтерес. Його розвиток у дошкільному віці є особливо важливим.

Показниками розвитку інтересу дошкільників до образотворчої діяльності можна вважати:

- бажання займатися образотворчою діяльністю на заняттях, у вільний час, у сім'ї;
- питання пізнавального характеру, пов'язані з темою;
- інтерес до різних матеріалів, прагнення оволодіти ними, дізнатися про їх виразні можливості;
- прагнення довести розпочату роботу до кінця;
- бажання отримати оцінку своєї роботи дорослими; інтерес до роботи інших дітей; активність при аналізі дитячих робіт.

Інтерес дошкільників до образотворчої діяльності характеризується такими особливостями: емоційністю, прагненням спілкуватися з мистецтвом, але значною непостійністю; бажанням поділитися враженнями, але відсутністю знань, слабо вираженим умінням висловлюватися й обґрунтувати свою думку; прагненням до художньої діяльності, але недостатнім розвитком інтелектуальних, дослідницьких і образотворчих умінь. Несформованість або відсутність інтересу дошкільників до образотворчої діяльності пояснюються низкою причин: особливостями сімейного та суспільного виховання; недостатнім використанням мистецтвознавчого матеріалу в дошкільних закладах і його неадаптованістю до дитячого сприйняття; відсутністю необхідних знань і умінь педагогів. Крім того, до зниження дитячого інтересу ведуть диктаторські педагогічні прийоми, шаблони в позиції дорослого у ставленні до дитини, відсутність стимулювання творчої активності дитини.

Мета, зміст і технологія формування в дітей інтересу до образотворчої діяльності залежать від самої концепції цієї діяльності, яким чином вона відповідає природі дитини й надає їй можливість виразити себе й самовизначитися. Формування інтересу, з одного боку, може бути метою роботи, а з іншого – засобом підвищення ефективності навчання образотворчої діяльності. Для виникнення, формування й розвитку інтересу потрібна система навчання й виховання, а

не просто пошуки короточасних засобів впливу, що будять і підтримують цікавість дошкільників.

Як зазначає Н. Сакуліна, формування інтересу відбувається більш ефективно, якщо спочатку для нього готується ґрунт, пізніше – створюється позитивне ставлення до предмета чи діяльності та, нарешті, – формуються відповідні інтереси в процесі спеціально організованої пізнавальної та творчої діяльності дітей [6].

Педагогічна робота з формування художнього інтересу дошкільників повинна бути цілеспрямованою, систематичною і включати в себе кілька етапів: емоційний, інтелектуальний, вольовий з елементами творчості.

У процесі розвитку інтересу дошкільників до образотворчої діяльності можна виділити два напрями:

- прямий – пов'язаний із включенням дитини в діяльність, формуванням його загальних і спеціальних умінь і здібностей;
- непрямий, що припускає створення умов для саморозвитку, утвердження особистісної значущості дитини, розкриття її індивідуальності.

Численні дослідження в галузі дитячої зображувальної творчості доводять, що без цілеспрямованого керівництва, розуміння й заохочення з боку дорослих діти втрачають інтерес до образотворчої діяльності. Для вирішення питання формування інтересу дошкільників до образотворчої діяльності можна виділити об'єктивні й суб'єктивні педагогічні умови.

До об'єктивних умов відносять: створення предметно-розвивального середовища; вибір найбільш оптимальних форм і методів; використання різноманітних художньо-дидактичних ігор; взаємодія з батьками.

Суб'єктивні умови виховання інтересу визначаються як внутрішні спонукальні сили дитини, що приводять у рух її духовні й розумові можливості: значимість діяльності; активне особистісне сприйняття; можливість персонального самовираження залежно від знань і ручних умінь.

Висновки. Інтерес до образотворчої діяльності має рефлексивну спрямованість і є тісно пов'язаним з особистісним розвитком дошкільника. Тому всі прояви інтересу повинні бути помічені педагогом, осмислені ним. Тоді інтерес дошкільників до образотворчої діяльності буде природним, постійним, стійким. На його тлі образотворча діяльність дошкільників розгорнеться як емоційна, піднесена, творча.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Просвещение, 1989. – 464 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк / Л. С. Выготский. – СПб. : Союз, 1997. – 96 с.
3. Григорьева Г. Г. Развитие дошкольника в изобразительной деятельности / Г. Г. Григорьева. – М. : Педагогика, 1990. – 334 с.
4. Казакова Т. Г. Теория и методика развития детского изобразительного творчества / Т. Г. Казакова. – М. : Владос, 2006. – 260 с.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчально-методичний посібник / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 435 с.
6. Сакулина Н. П. Развитие художественно-творческих способностей у детей / Н. П. Сакулина. – М. : Просвещение, 1980. – 180 с.
7. Сірченко Л. Матеріали та обладнання для образотворчості: вимоги та поради / Л. Сірченко // Дошкільне виховання. – 2005. – № 5. – С. 8–10.
8. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур ; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
9. Шульга Л. М. Розвиток художніх здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання / Л. М. Шульга // Обдарована дитина. – 2004. – № 9. – С. 43–63.
10. Янцур Л. А. Особливості організації та педагогічне супроводження образотворчої діяльності на різних етапах художньо-творчого зростання особистості дитини / Л. А. Янцур // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки РДГУ. – Рівне. – 2005. – № 31. – С. 21–26.

РЕЗЮМЕ

Плотникова Е. Н. Формирование интереса к изобразительной деятельности у детей дошкольного возраста.

Статья посвящена исследованию проблемы формирования интереса детей дошкольного возраста к изобразительной деятельности. Автор рассматривает специфику интереса как сложного интегративного качества личности, который обладает предметностью, разносторонностью, стойкостью. В структуре интереса, по мнению автора, взаимодействуют эмоциональные, интеллектуальные, волевые процессы. Особое внимание в статье обращается на изобразительную деятельность как важный фактор развития личности дошкольника. Интерес ребенка к изобразительной деятельности выражается в эмоциональном восприятии произведений изобразительного искусства, в личностном отношении к нему, активном усвоении соответствующих знаний и использовании их в процессе собственной художественной деятельности.

Ключевые слова: интерес, изобразительная деятельность, дети дошкольного возраста, педагогические условия.

SUMMARY

Plotnikova E. Formation of preschool children's interest to fine art activity.

The article deals with the problem of formation pre-school children's interest to fine art activity. The author examines the specific interest as a complex integrative qualities of the person who possesses objectivity, versatility, durability. The structure of interest in the author's opinion interacts emotional, intellectual, volitional processes.

Preschool age is characterized as the sensitive for the formation of interest. The author draws attention to features of pre-school children's interest, and defines the process of its formation as a pedagogically and purposefully organized process of transition from curiosity to inquisitiveness, to persistent focus on the subject of the activity that is carried out on the basis of reflection and subject-subject interaction between an adult and a child. Particular attention is drawn to the graphic activity as an important factor in the development of a personality preschooler. Child's interest in expressive activity is emotional perception of works of art in a personal relationship to it, active assimilation of relevant knowledge and use them in the course of his /her own art work. The indicators of children's interest in expressive activity the author highlights as the desire to engage in creative activities, issues of cognitive character, interest in various art materials, the desire to bring the matter to an end, the desire to get a positive evaluation. An important aspect of the article is to describe the technology of formation of children's interest in expressive activity, which consists of three phases: emotional, intellectual and volitional with elements of creativity. The author identifies two main areas of interest in the process of formation of fine arts activity: direct associated with the inclusion of the child into and indirect, aimed at creating the conditions for its self-development. The author concludes that the efficient formation of interest to preschoolers graphic activity is necessary to implement a number of conditions: the objective (creation of subject-developing environment, the use of optimal forms and methods, a variety of artistic and didactic games, interaction with parents) and subjective (internal driving forces of the child, resulting in the movement of his spiritual and mental capabilities, active personal perception, self-expression).

Key words: *preschool children's interest, graphic activity, children of preschool age, pedagogical conditions.*